

NAPOLEON EN HET PREDIKANTSCOSTUUM

DOOR

Dr. J. R. CALLENBACH.

Algemeen is het bekend, dat Napoleon vrij wat, dat door de revolutie was weggedaan, weer in eere heeft hersteld. Dat deze restauratie zich zelfs uitstreckte tot de bef en den mantel der predikanten heeft elkeen niet geweten en is zeker niet vermoed door hen, die, in de dagen der afscheiding, in het dragen dier kleedingstukken een bijzonder blijk van vroomheid zagen, daar zij volgens hen teekenen waren van „rechtveerdigheid en lankmoedigheid” zooals de korte broek en de lage schoenen van „bereidveerdigheid”. Toch is het zoo; alleen geen decreet van den machtigen keizer, zijn tegenwoordigheid alleen, heeft deze deftigheidsteekenen weer tot openbare eer verheven.

Vóór 1796 begaf geen predikant, althans der Hervormde Gemeente, zich naar den kansel, zonder het doffe zwarte strookje, dat met een satijnen rand versierd was, en waarover in het midden een satijnen streep liep, op den rug. Dit sieraad droeg den naam van mantel en was ook een overblijfsel van het oude kleed, waarin men zich hulde, dat later te klein werd om omgeslagen te worden en ten slotte tot een onbeduidend strookje was ingekrompen. Tevens droeg hij een om den hals gebonden witte bet.

De mantel scheen zeer bijzonder het kenmerkend kleed van den predikant te wezen, want in enkele gemeenten

droegen ook de voorlezers beffen; terwijl in Rotterdam de ouderlingen, bij zeer plechtige gelegenheden, zich ook met dit tooisel sierden.

Nu had het veel veranderende jaar 1796 ook in deze predikantskleeding verandering gebracht. In de nationale conventie, die den 1sten April 1796 bijeenkwam, onder voorzitterschap van den Rotterdammer Pieter Paulus, werd den predikanten en den geestelijken van andere kerken heel wat leelijks verweten. De gewezen doopsgezinde predikant J. W. Floh (nomen est omen) sprak van „gemijterde en gebefte huichelaars”, die vóór de omwenteling „de gevaarlijkste orangekraaijers” waren.

Of het zulke woorden waren, dan wel „de geheiligde reegel van waare gelijkheid”, die de vergadering bezielde, is moeielijk te zeggen; maar de „nationaale vergadering” bepaalde in art. 3 van haar decreet: „Dat gene Leeraars of andere kerkelijke Beampten, van welk eene gezindheid ook, zich voortaan, buiten derzelve kerken, met eenig onderscheidend teken, in het openbaar zullen mogen vertoonen; dat alle godsdienstige plegtigheden zich alleen zullen bepaalen binnen de muuren der kerken of Bedehuizen; en dat geene klokken ter aankondiging van godsdienstoeffeningen meer zullen mogen geluid worden”.

In Juli was dit decreet officieel ter kennis van de Rotterdamsche predikanten gebracht. Het veroorzaakte onder hen nogal beweging, zoodat zij niet minder dan zes vergaderingen aan zijne bespreking besteedden.

Werd dan gedacht aan verzet tegen het decreet?

Geen oogenblik: neen, de vraag, die hen zoolang bezig hield, was deze: zullen wij, nu mantel en bef buiten de kerk ons zijn verboden, deze nog wel, in den dienst binnen de kerk, dragen?

„Vriendbroederlijk” werd over deze vraag vele dagen gediscussieerd. Allen waren het er over eens, dat mantel

en bef geen „ordenklederen” waren, maar het overblijfsel van de oud-vaderlandsche dracht. Schoon het dus eenerzijds, zoo oordeelden enkelen, gerust kon worden afgeschaft, waren zij anderzijds van oordeel, dat dit teeken van deftigheid bij de openbare godsdienstoefeningen behoorde bewaard te blijven. Anderen waren van oordeel, dat het gebruik van bef en mantel eenerzijds gerust kon worden aangehouden; maar dat het anderzijds behoorde te worden nagelaten om den minkundigen geene de minste aanleiding te geven, om te denken, „dat Mantel en Bef eenige waarde aan de openbare Euangelie-Bediening gaf, of daartoe behoorde”.

Gelijk het gewoonlijk gaat bij menschen, die de twee kanten van de quaestie zoo nauwkeurig zien, kwam men niet tot een besluit. Ieder bracht de redenen voor zijn gevoelen in, de afwezige broeders zonden zelfs schriftelijke memoriën om van hun gevoelen te doen blijken. Zoo brak de eerste September aan, de dag, waarop het besluit der nationale conventie moest worden ten uitvoer gelegd, en nog was er geen beslissing genomen. De 4^e September was een Zondag. Hoe moest men dan handelen?

Preeken zonder bef met de verbaasde oogen van alle Rotterdammers op zich gericht, dat eischte wel eene extra voorbereiding. Bovendien duchtten enkele tegenstanders van de nieuwe beginselen spottende blikken, waarin zij zouden lezen: zoo moet gij dan toch uwe deftigheid voor ons maar afleggen. De voorstanders: Le Sage ten Broek, Verster, Barbe wilden echter wel gaarne toonen, hoezeer zij de beginselen der ware gelijkheid hadden ingedronken. Derhalve wordt op Vrijdagmiddag nog gauw vergadering belegd. Met zeven tegen vijf stemmen nemen predikanten daar het besluit met mantel en bef te blijven prediken.

De vijf waren teleurgesteld. Wat te doen? Nu op eenmaal besluiten tegen de anderen in te gaan? Dat was

bezwaarlijk. De kleine luiden waren al onthutst over de afzetting van Ds. Scharp, zou een zoo zichtbaar kenteeken van de staatkundige partij, die men aanhing, niet oorzaak worden van beroering? Zij willen er zich nog eens op bedenken en besluiten zich „provisioneel” te onderwerpen aan de beslissing der meerderheid. Op dit provisioneele besluit zijn zij nimmer teruggekomen.

Gelukkig ook maar, daardoor zijn zij er voor bewaard, in den toch al zoo duren tijd van Napoleon, zich nieuwe mantels en beffen te moeten aanschaffen.

Wat toch geschiedde?

In 1811 komt Napoleon het nieuw verworven deel van zijn rijk bezoeken. De Sous-Prefect is niet gerust op de houding der predikanten. Hij kent de oranjegezindheid van Ds. Scharp en weet ook wel, dat Ds. le Sage ten Broek in zak en asch zit over zijn „keezerij”; hij laat daarom Ds. Scharp bij zich komen en „waarschuwt” hem en zijne collega’s „vriendelijk zich te onthouden van zulke uitdrukkingen, welke den tegenwoordigen Staat der Publieke zaken in een al te donker en akelig licht plaatsen”. Mochten de heeren deze vriendelijke waarschuwing in den wind slaan, dan zouden zij door de politie onvriendelijk worden gecorrigeerd.

In de tweede plaats droeg hij hun op te zorgen, dat bij Napoleons aanstaande komst eenige predikanten aanwezig zouden zijn aan den ingang der Groote kerk, om den keizer behoorlijk binnen te leiden, zoo deze de kerk mocht willen bezichtigen.

Er was echter nog een derde punt, door de predikanten zeker niet verwacht, en dat betrof bef en mantel. De Sous-Prefect wist dat Napoleon, hoe eenvoudig gewoonlijk zelf ook gekleed, toch hield van staatsie. Had hij niet voor zijn kroning een fantasie-Romeinsch-keizersgewaad laten maken? Wat zou het nu echter zijn, als predikanten daar

stonden als gewone burgers? Dat ging niet. Fluks wordt daarom het verbod van 1796 opgeheven. Het gouvernement geeft den predikanten de vrijheid om, evenals vóór den jare 1796, in het openbaar met hun costuum te verschijnen. Heel zeker was de Sous-Prefect blijkbaar niet, of de predikanten nu ook in 't openbaar weer mantel en bef zouden dragen; ook wilde hij het niet uitdrukkelijk bevelen, daar dit den schijn zou wekken als mengde hij zich in de inwendige aangelegenheden der kerk. Hij bedacht er dit op, dat dit bevel „echter niet zoo verstaan moest worden, alsof het alleen aan de predikanten werd vrijgelaten, noch ook, dat zij daartoe gelast worden; maar dat het aan het gouvernement aangenaam zal zijn, wanneer daaraan voldaan wordt”.

De heeren begrepen wel wat dat beteekende, als iets niet werd vrijgelaten, noch gelast. Althans de predikanten, die met de commissie uit den kerkeraad Z. M. gingen begroeten, waren deftig gemanteld en gebeft.

Zoo had Napoleon, door zijn komst, het in het openbaar dragen van mantel en bef weer in eere hersteld.

